

BOEKBESPREKINGEN

Dr. ERNST LAUTENBACH, Bonn. *Das dentogene Herdgeschehen unter besonderer Berücksichtigung des nervalen Anteils*. 38 Afbeeldingen, 162 blz. Uitgave: CARL HANSER VERLAG, München 1952. Prijs: cart. DM 23.

Toen ROSENOW in het begin der dertiger jaren meende het experimentele bewijs van de gezondheid bedreigende, electieve nesteling van bacteriën uit niet-vitale gebitselementen in daarvan verwijderde organen te hebben geleverd, was het eerste schot op de maan van het focale haardproces gelost. Enige jaren later werd deze hematogene uitzaaïing van bacteriën, de focale infectie, in genoemd verband niet als „raak” beschouwd en door SCHLAUCK meer gezien als een drainage in de bloedbaan van stofwisselingsproducten der in de ontstekingshaard aanwezige microben: focale toxicose. Een decennium later werden algemene ziekteverschijnselen, voor zover toegeschreven aan (tandwortel)haarden, opgevat als een allergische reactie op de vanuit het focus met antigenen voortdurende doordrenking van het organisme. Weer tien jaar later werd door SIEGMUND c.s. de allergie verondersteld te zijn een wijziging in de normale reactiegesteldheid van het organisme onder de invloed van een verandering in de prikkelbaarheid van het vegetatieve zenuwstelsel (de neurale theorie).

Aangezien naar zijn oordeel duidelijke bewijzen voor de onderscheidene opvattingen aangaande het haardmechanisme als algemeen ziekteverwekkende oorzaak ontbreken, heeft in bovenvermelde monografie de auteur, specialist voor tand-, mond- en kaakziekten, deze theorieën aan een diepgaand kritisch en zowel klinisch als experimenteel onderzoek onderworpen. Zijn bevindingen, op basis van een indrukwekkend patiëntenmateriaal van meer dan 3000 onderzoek- en proefpersonen, vormen het resultaat ervan en waren bedoeld om vast te stellen in hoever het door hem aldus gewonnen oordeel (al dan niet) steun kon verlenen aan de onderscheidene theorieën waarvan de juistheid door de verdedigers onvoorwaardelijk wordt erkend en als boven elke wetenschappelijke twijfel verheven beschouwd.

Wat in de eerste plaats aan deze omvangrijke studie valt te prijzen is de omvattende en heldere weergave in een historisch overzicht van de diverse aspecten van het wortelhaardvraagstuk zoals dat in de, slechts voor enkelen nog te overziene veelheid van publicaties zijn neerslag heeft gevonden.

Voorts wordt verslag gedaan van schrijvers eigen klinisch-experimenteel onderzoek met betrekking tot de vraag of en op welke wijze tandextracties door een bacteriaemie gevolgd worden en ook of devitale gebitselementen met en zonder granuloom bij de aanwending van antigenen een specifiek allergische reactie vertonen (Bottyan- en Spenglersantest), ook op het bloedbeeld en de bezinkingssnelheid. Men vindt verder de uitkomsten van de penicillinetest en die met histamine, een en ander ook toegepast bij totaal gesaneerden en klinisch gezonde personen. Al deze proeven vielen negatief uit vanwege het uitblijven van voldoende positieve aanwijzingen.

In verband met de in de laatste jaren op de voorgrond gekomen neuraal-theorie en de neuraalpathologie van SPERANSKY c.s. waarbij het vegetatieve zenuwstelsel centraal wordt gesteld, daarbij als storingsveld en irritatiecentrum wordt aangemerkt, voorts de neuraaltherapie van HUNEKE die nogal aanhang heeft gevonden, wijdt de auteur een tweetal breedvoerige hoofdstukken aan de pathohistologie van het granulatiweefsel en het daarin voorkomen van zenuwweefsel zomede aan zijn eigen neurohistologisch

onderzoek van wortelgranulomen, toegelicht met een groot aantal microfoto's. Zijn bevinding luidt dat in de kapsel de (onmiskkenbaar aanwezige) nerveuse elementen sterker vertegenwoordigd zijn dan in het inwendige. Daarbij bestaat geen principieel verschil tussen wortelhaarden bij van haardaandoening verdachte patiënten en die van gezonde personen.

Na een uitvoerige kritische beschouwing komt de auteur in zijn samenvatting tot de conclusie dat ook de neuraaltheorie op grond van zijn onderzoek geen steun kan worden verleend; de neuro-endocriene theorie ontbeert vooralsnog voldoende experimentele en klinische controle.

Aan het slot van zijn samenvatting stelt de schrijver dat als gevolg van de publicatie van uitsluitend positieve resultaten het haardproces tot nu toe te veel accent heeft gekregen; hij zou het eerder willen zien als een „seltene Realität”. Het bewijs dat door pulpaloze gebitselementen met of zonder granuloom orgaanaandoeningen worden verwekt, is nog niet geleverd.

Het vorenstaande geeft zeer summier de veelzijdige inhoud weer van wat naar het oordeel van de auteur de kritische stand van zaken uitmaakt van het „dentale Herdgeschehen”. Voor ieder die zich over dit tandheelkundig belangrijke vraagstuk en strijdpunt overzichtelijk wil laten voorlichten kan de bestudering van deze monografie ten zeerste worden aanbevolen. Wie zich omtrent een bijzonder aspect nog verder op de hoogte wil stellen vindt een uitvoerige literatuurlijst toegevoegd.

P. H. BUISMAN

A. G. ALLEN. *A pocket dental prosthetics*. 156 blz. 21 afb. Uitgave: J & A Churchill Ltd. Londen 1961.

De schrijver is blijkens het titelblad o.m. hoofd (Director) van de prothetische afdeling van de London Hospital Dental School en het zal dus wel zijn onderwijservaring zijn die hem geïnspireerd heeft tot het concipiëren van dit compendium, bestemd – volgens het voorwoord – in de eerste plaats voor „those students who have already acquired some knowledge and experience in the subject”. Welke mate van gevorderdheid de basis vormt voor een nuttig gebruik van deze leidraad is moeilijk te bepalen, maar kennisneming van de stofbehandeling wekt de stellige indruk dat het boekje als repetitorium van op bredere studiegrondslag verworven kennis van de prothetiek goede diensten kan bewijzen. Zowel aan hoofdzaken als belangrijke details is in overzichtelijke vorm de onmisbare aandacht gewijd, die ook bij de praktische toepassing niet kan worden veronachtzaamd. De tandheelkundige student – ook die buiten het Verenigde Koninkrijk – zal er ongetwijfeld zijn kennis aan kunnen toetsen en zo nodig mee aanvullen, juist vanwege de uitgebreidheid van de studieboeken alwaar het essentiële en het bijkomstige vaak accentloos zijn bijeengevoegd, en door de weinig ervarene niet zo gemakkelijk in hun juiste waarde worden onderkend.

De inhoud heeft, na een algemene inleiding betrekking op de partiële en de volledige vervanging, na welke laatste ook de immediaatprothese aan een overzichtelijke, analytische en technische beschouwing wordt onderworpen.

Bij alle goede kwaliteiten van de opzet en uitwerking valt het op dat ten aanzien van de fysiologische functie van de volledige prothese weinig bruikbare positieve aanwijzingen worden gegeven buiten het constateren van de typische tekortkomingen. De wetmatigheden voor een natuurgelijkend effect zal men er tevergeefs zoeken. Althans

wat onder „appearance” is samengevat, kan geenszins als toereikend worden beschouwd. Wat ten aanzien van het houvast van de onderprothese wordt geconstateerd: „Retention of lower dentures is always a problem except in extremely favourable cases” miskent en gaat geheel voorbij aan de methoden waarmee in het merendeel der situaties het probleem als opgelost kan worden erkend. In dat opzicht is deze overigens verdienstelijke „pocket” niet „bij”.

P. H. BUISMAN

Orban's oral histology and embryology, onder redactie van HARRY SICHER. Vijfde druk. The C. V. Mosby Company, St. Louis. 1962. 406 blz. \$ 10.50.

De vierde druk van dit allengs vermaard geworden werk verscheen in 1957; het werd in dit Tijdschrift besproken (pag. 282, april 1957). Het is bij de verschijning van deze nieuwe editie nauwelijks nodig de voortreffelijke kwaliteiten opnieuw te roemen.

De voorbereiding tot de vijfde druk werd in 1960 nog door BALINT ORBAN zelf ter hand genomen. De voltooiing was hem echter niet vergund: door zijn ontijdig overlijden in datzelfde jaar werd deze arbeid toevertrouwd aan zijn medewerker HARRY SICHER, die er blijkens het voorwoord zoveel mogelijk naar heeft gestreefd, de ideeën van zijn voorganger omtrent noodzakelijke wijzigingen en aanvullingen te verwezenlijken. ORBAN'S naam is thans onverbreekelijk aan de titel verbonden.

Geheel nieuw is het hoofdstuk „Histochemistry of Oral Tissues”, door MARVIN S. BURSTONE. Enkele hoofdstukken werden opnieuw geschreven, nl. die over de ontwikkeling van het gezicht en de mondholte (HAMILTON B. G. ROBINSON), de speekselklieren (GEORGE A. KRIKOS) en de sinus maxillaris (DOROTHY PERMAR). De tekst van de hoofdstukken over glazuur en dentine werd gewijzigd en aangevuld, naar aanleiding van de jongste resultaten van het onderzoek met de elektronen-microscoop (REIDAR F. SOGNAES, DAVID B. SCOTT, MARIE U. NYLEN). Dit hield tevens een uitbreiding van het aantal afbeeldingen in. Over het geheel werden voorts tal van kleinere veranderingen aangebracht, met het doel de didactische waarde van het boek te verhogen. Vermeld zij nog dat een afzonderlijk hoofdstuk is gewijd aan de histologische techniek.

De samenwerking tussen een groot aantal prominente specialisten op de in dit werk behandelde gebieden is een waarborg gebleken voor het tot stand komen van een indrukwekkend en waardevol leerboek, dat 283 bijzonder fraaie afbeeldingen, mitsgaders 4 gekleurde platen bevat.

De uiterlijke verzorging is gelijk men die van deze uitgever mocht verwachten: voorbeeldig.

J. B. VISSER

E. REICHENBACH & H. BRÜCKL. *Neuere Erfahrungen mit der kieferorthopädischen Prophylaxe und Frühbehandlung*. VEB Verlag Volk und Gesundheit, Berlin, 1961. 139 pag. 163 afb. Prijs DM 25.

Dit boekje bevat het verslag van een ronde tafelgesprek, gehouden in 1959 onder leiding van de auteur.

Aan dit gesprek namen ook hier te lande bekende deskundigen deel, o.a. KANTOROWICZ, HOTZ, ECKERT MÖBIUS, SYRRIST en BRÜCKL.

Na een inleiding omtrent de begrippen profylaxe en vroegtijdige behandeling door

HOTZ, worden de betekenis van de meeste in de literatuur beschreven etiologische factoren een voor een in discussie gebracht. Het merkwaardige is dat men hierbij voornamelijk uitgaat van in velerlei opzicht verouderde en in statistisch opzicht onvoldoende bewerkte onderzoeken van KANTOROWICZ.

Verschillende van zijn opvattingen, met name die omtrent de betekenis van erf-factoren, ademhaling en voeding, welke door moderne en beter uitgevoerde onder-zoeken reeds zijn weerlegd, worden hier (wellicht uit eerbied voor de ouderdom) slechts zwak bestreden.

Bij de hierop volgende bespreking van profylactische maatregelen en therapie in het melkgebit worden weinig nieuwe gezichtspunten naar voren gebracht. De besproken toepassing van enkele eenvoudige myofunctionele apparaatjes, is echter lezenswaard.

Weliswaar een boekje dat ter informatie zijn dienst kan bewijzen, doch dat uiterst critisch gelezen moet worden.

VAN HILLEGONDSBERG

BINNENLAND

FLUORIDERING VAN DRINKWATER

Verklaring van het Hoofdbestuur van de Kon. Ned. Mij t. Bevord. der Geneeskunst

Het hoofdbestuur van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst, dat met belangstelling de discussies over de fluoridering van het drinkwater heeft gevolgd, ook die in de Eerste Kamer, meent er goed aan te doen, zijn inzichten dienaangaande bekend te maken.

Het hoofdbestuur spreekt als zijn oordeel uit, dat de door de centrale en lagere overheden overwogen maatregel inzake fluoridering van drinkwater wetenschappelijk voldoende gefundeerd en verantwoord is.

Zoals reeds van de zijde van de overheid naar voren is gebracht, blijft echter grote voorzichtigheid geboden, wanneer de effectuering van op de volksgezondheid gerichte maatregelen geschiedt door middel van media, waarop iedereen voor zijn dagelijkse levensverzorging is aangewezen.

Het hoofdbestuur vertrouwt er op, dat doelbewuste veranderingen in de samenstelling van het drinkwater niet alleen op hun wetenschappelijke, doch ook op hun maatschappelijke aanvaardbaarheid zullen worden getoetst. Ten aanzien van de fluoridering van drinkwater dient naar zijn oordeel hierbij in aanmerking genomen te worden, dat het gaat om het verantwoord aanvullen van een bestanddeel, dat reeds van nature in dit water aanwezig is.

Medisch Contact, 15 juni 1962

Ook Amsterdam voor de fluoridering gewonnen

Na een langdurig debat, dat niet alleen nagenoeg de gehele middagbijeenkomst maar ook een deel van de avondzitting in beslag nam, heeft de gemeenteraad van Amsterdam in zijn vergadering van woensdag 13 juni jl. de voordracht van B. en W. tot fluoridering van het drinkwater in de hoofdstad met 24 tegen 10 stemmen aangenomen. Vóór stemden de fracties van de P.v.d.A., de K.V.P. en de C.P.N., 3 leden van de V.V.D. en wet-houder IN 'T VELD (prot.-chr.). Tegen waren de drie overige leden van de prot.-chr. fractie, 4 leden van de V.V.D. en de P.S.P.